

Nr 291.

Av herr **Hage**, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om upphävande av de personliga avgifterna till stat, landsting och kommun.

Vid 1912 års riksdag väcktes av undertecknad, Hage, en motion (nr 37 i andra kammaren) i vilken påyrkades en utredning om borttagandet av de s. k. personliga avgifterna till stat, landsting och kommun. Motionen, som hänvisades till andra kammarens tillfälliga utskott nr 5 för behandling, bifölls av andra kammaren men avslogs av första kammaren. Den var av följande lydelse:

»Trots att våra svenska skattebestämmelser under tidernas lopp genomgått betydande omgestaltningar, kvarstår fortfarande i vår skattelagstiftning en beskattningsform, som — byggd som den är på forna tiders mera primitiva skattebeläggningsprinciper — knappast kan sägas hava någon raison d'être i modern skattelagstiftning. Jag syftar här på den skatteform, som inom statsbeskattningens område bär namnet *mantalspengar* samt inom kommunalbeskattningen benämnes *personliga avgifter till skola och prästerskap samt personliga sjukvårdsavgifter*. Den åskådning, som synbarligen legat till grund för denna skatteforms tillgripande — nämligen att ett visst bestämt normalbelopp borde i första hand av varje medborgare erläggas i skatt, oavsett storleken av vederbörandes inkomster — den åskådningen kan väl i våra dagar få anses i stort sett övergiven eller åtminstone ställd på avskrivning. Nyare åskådningar ha trängt och tränga alltjämt undan de gamla mera primitiva skatteprinciperna. Behovet och nödvändigheten av att vid beskattandet på möjligast skonsamma sätt behandla de små inkomsttagarna i samhället, ja, att fullständigt från skatt befria de allra minsta inkomsterna, har framtvingat och framtvingar alltjämt nya former inom skattelagstiftningen — former, som dock alla ha det gemensamt, att de samtliga syfta till genomförande av principen: skatt efter förmåga att bära beskattningen.

Men — mantalspengarna och dess varieteter inom den kommunala beskattningen kvarstå fortfarande oförändrade som en anomali från en ångan tid. Och dock föreligger en partiell omläggning av statsbe-

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 4 saml. 92 häft. (Nr 291—292.)

skattningen av så sent datum som den 28 oktober 1910, en omläggning, som ju i viss grad lagt statsbeskattningen på den progressiva beskattningens synnerligen rättfärdiga basis, men vilken omläggning ej i någon mån medfört någon omändring av grunderna för mantalsskattens utgående. Såvitt jag kan se, borde emellertid en skattereform, som genom sin struktur givit ett öppet erkännande åt den progressiva beskattningens berättigande, ovillkorligen ha bortfört ur skattelagarna så mycket som möjligt av sådana skattebestämmelser, som grunda sig på ej progressiva skattegrunder, och i synnerhet mantalspengarna, som — utgående med en viss bestämd avgift för person, utan hänsyn tagen till inkomst — ju utgöra rena antipoden till den progressiva beskattningen.

Det är alldeles naturligt, att mantalspengarnas kvarstående i beskattningen i någon mån neutraliserar verkningarna av den reform, som den progressiva beskattningen avser att medföra, nämligen reformen: överförandet av vissa skattebördor till de mera bärkraftiga skuldrorna från de skuldror, som ej kunna bära skattebördor. Redan detta borde i och för sig vara ett fullgott motiv för borttagande av denna skatteform ur nutida skattelagar. Men skatteformens tillvaro verkar ej blott på detta sätt. Den sträcker nämligen sina verkningar även in på andra områden. Så t. ex. åstadkommer den, *dels* att en gift person med ett eller flera barn över 18 år får betala en än drygare beskattning än en gift person *utan* barn, *dels ock* att en ogift person slipper lindrigare undan denna skatteform än en gift. Skatteformens tillvaro leder alltså till vissa konsekvenser av antisocial innebörd.

Nu framdrages möjligen som motiv för bibehållande av ovanberörda skatt den synpunkten, att statsskatten, mantalspengarna, är tilltagen till så litet belopp, att dess erläggande ej kan anses medföra någon mera betydande skattebelastning av de beskattade. Erkännas måste ju ock, att de belopp, 40 och 20 öre för man resp. kvinna, mantalspengarna sattes till vid den tid, då de fastställdes, utgöra med *våra* dagars reducerade penningvärde synnerligen låga belopp.

På grund av denna reduktion av penningvärdet kan man till och med våga påstå, att mantalspengarna i våra dagar delvis förlorat sin ursprungliga karaktär samt att de ej längre äro till sin storlek avvägda på ett sådant sätt, att de ens utgöra ett tillförlitligt uttryck för de skattelagstiftningsprinciper, som en gång framskapat dem. Mantalspengarnas nutida karaktär av rudiment framstår härigenom än klarare.

Men mantalsavgifter utgå — som sagt — även inom den kommunala beskattningen, och dessa kommunala mantalsavgifter utgöra tillsammans med statsbeskattningens mantalspengar dock tillhopa ett ej

obetydligt skattebelopp för vissa skattebetalningsskyldiga. I synnerhet bör här tagas i betraktande, att samtliga dessa slag av mantalsavgifter måste — med några få undantag — erläggas även av de i inkomst-hänseende allra lägst stående i samhället, personer, som ej erlägga be- villning i övrigt och som, strängt taget, aldrig ha något över till betal- ning av skatten, sedan de allra primitivaste behoven fyllts, samt att dessa skattebelopp, huru små de än äro i och för sig, alltid under så- dana förhållanden måste bli mycket avsevärda för sådana människor. Följden av detta förhållande blir också synnerligen ofta det, att belop- pet måste uttagas på exekutiv väg och mycket ofta avskrivnas. I förra fallet medför då tillvaron av denna skatteform ökade kostnader för av- löning till ökad arbetskraft till indrivningspersonal, för bokföring m. m. I senare fallet medför skatteformens tillvaro endast onödigt och resul- tatlöst arbete och utgifter för utskrivning av skattensedlar, onödig bok- föring m. m. I allmänhet kan man fastslå, att indrivande och bokför- ing av sådana små belopp, varom det här blir fråga, i synnerhet i de fall, då ingen annan bevillning skall erläggas, åsamkar oproportionellt dryga kostnader i förhållande till skattebeloppens storlek, kostnader, som kunna helt undvikas, om mantalsskatt och personliga avgifter till landsting och kommun borttoges ur beskattningen och i stället de be- lopp, som nu uttagas mantalsavgiftsvägen, uttaxerades efter andra grun- der. De belopp, som på detta sätt skulle läggas på större inkomstta- gare, skulle ej kännas så synnerligen betungande för dessa. Hela man- talspenningsskatten beräknas ju i 1913 års inkomststat till endast 825,000 kronor, och de personella avgifter till landsting, skola och prästerskap, som nu utgå, utgöra väl var för sig ungefärligen samma belopp. Be- loppen i sin helhet äro alltså synnerligen obetydliga, men det oaktat måste skattebeloppens erläggande för personer, som tillhöra de allra lägsta inkomstkategorierna, kännas tryckande.

Det är min avsikt att, med ledning av vad jag nu framfört i slut- klämman till denna motion, framställa yrkande om undersökning angä- ende bortförande av mantalspenningssprincipen ur svensk skattelagstift- ning. En sådan reform skulle medföra flera fördelar, nämligen:

dels bortlyftande av skattebördor från samhällsmedborgare, som på grund av sin svaga ekonomi böra alldeles befrias från alla slags av- gifter till det allmänna;

dels undvikande av utgifter i stor utsträckning för handräckning m. m. vid skatteindrivning;

dels undvikande i stor utsträckning av besvär och kostnader för av- skrivningar, bokföring, utskrivning av skattensedlar m. m.

En eventuell reform skulle både på sistnämnda sätt och på andra vägar i stor utsträckning förenkla skattebeläggningen i allmänhet. Som bekant, måste mantalspengar och motsvarande kommunala avgifter alltid debiteras särskilt på skattosedlar och i skattelängder, vadan mantalsavgifternas tillvaro vid såväl skattebeläggningen som vid bokföringen och redovisningen åstadkomma dubbelt arbete för indragande till statsverket, landsting, skola och prästerskap av dessa proportionsvis obetydliga belopp — obetydliga, även om det nu verkligen vore så, att *alla* debiterade mantalsavgifter *erlades*, men än obetydligare därigenom, att en mycket stor procent måste avskrivas. Angående omfattningen av denna avskrivnings storlek inom statsbeskattningen har jag sökt bilda mig ett omdöme genom att göra ett utdrag angående avskrivningar av dylika skattemedel inom en viss kommun (Luleå stad) under åren 1901—1911.

Nämnda avskrivningar se ut på följande sätt:

år				
1901	uttaxerades i mantalspengar	1,642,20	kr., avskrevs	640,40
1902	» » »	1,640,—	» »	430,20 »
1903	» » »	1,590,20	» »	667,40 »
1904	» » »	1,469,—	» »	459,60 »
1905	» » »	1,471,80	» »	375,60 »
1906	» » »	1,424,80	» »	404,40 »
1907	» » »	1,441,20	» »	352,20 »
1908	» » »	1,431,60	» »	552,80 »
1909	» » »	1,410,60	» »	433,20 »
1910	» » »	1,375,20	» »	449,— »

Avskrivningsprocenten för personliga avgifter till landsting, skola och prästerskap var ungefärligen densamma. Åro dessa siffror någorlunda typiska för avskrivningens belopp inom kommunerna i allmänhet i landet — vilket jag på goda grunder har anledning antaga — så blir det verkliga resultatet av det myckna arbetet med mantalspengarnas redovisning, bokföring, indrivning m. m. synnerligen magert i förhållande till vad nämnda arbete i verkligheten drager i kostnader. Ja, man har till och med anledning antaga, att omkostnaderna i många fall belöpa sig till högre belopp än mantalsskattebeloppen som indrivs. Den av mig ifrågasatta reformen skulle alltså ej blott i viss mån vara en social skattereform, utan även innebära en praktisk-teknisk skatteändring, som skulle komma att ekonomisera skatteuppbördsarbetet, skatteredovisningen och bokföringen.

Oaktat jag inser, att denna senare konsekvens av den ifrågasatta reformen ej bör vara av avgörande betydelse för, huruvida en skatteom-

läggning bör ske eller ej, anser jag mig likväl med vad jag här ovan yttrat ha framfört bärande skäl för bortförande av mantalspenningsskattningsprincipen ur våra svenska skattelagar.

De författningar, som skulle beröras av en sådan reform, skulle vara:

1) Kungl. förordningen av den 24 april 1863 jämte senare ändringsförfordningar rörande mantalspengarna;

2) 1897 års folkskolestadga § 58, vilken paragraf innehåller bestämmelser därom, att det är skoldistrikt medgivet att som bidrag till kostnaden för skolväsendet av var och en, som erlägger mantalspengar, uttaga en personlig avgift av högst 50 öre för varje mantalsskriven man och hälften av det belopp, som bestämmes för man, av varje mantalsskriven kvinna;

3) Kungl. kungörelsen av den 26 augusti 1873, ändrad genom kungl. kungörelsen av den 1 juni 1883, vilka förordningar stadga, att landsting eller stadsfullmäktige i stad, som ej deltagar i landsting, tillkommer att bestämma om uttaxering av en personlig sjukvårdsavgift, som dock ej må sättas till högre belopp än 50 öre för varje skattskyldig man och till hälften av det belopp, som bestämmes för man, av varje skattskyldig kvinna;

4) Övriga kungörelser och förordningar, som eventuellt innehålla bestämmelser, sammanhängande med den statsliga och kommunala mantalsavgiftsbeskattningen.

I frågan om *personliga avgifter till prästerskapet* innehålla en del nu gällande lönekonventioner mellan präst och församlingar — kanske till och med *alla* sådana — bestämmelser om personliga avgifters utgående i enlighet med hittills gällande bestämmelser angående uttaxering av prästerskapets avlöning. Däremot är denna beskattningsform fullständigt bortförd ur de nya prästvals- och löneregleringslagarna av den 9 december 1910. Ävenså ha förut utgående personliga avgifter till fattigvården avskaffats genom lagändring, vilket skedde år 1883. Bägge dessa fakta visa, att utvecklingen går fram mot borttagandet av de personliga avgifterna och att regering, riksdag och kyrkomöte genom beslut understrukt det riktiga och berättigade i en sådan reformering av skattelagstiftningen.

Det är mig bekant, att proposition om omläggning av kommunalbeskattningen förberedes av Kungl. Maj:t och kommer att i sinom tid föreläggas riksdagen, kommande kanske den del av kommunalbeskattningen, som det här gäller, att även beröras i denna proposition. Men denna omständighet anser jag ej utgöra hinder för mig att framkomma inför innevarande års riksdag med framställning om utredning angående

möjligheten av en omläggning av vissa delar av kommunalbeskattningen i ovan antydd riktning. Ej heller anser jag mig förhindrad att till innevarande års riksdag framkomma med förslag om utredning angående möjligheten av partiell ändring av statsbeskattningen, nämligen borttagande av mantalspengarna, oaktat 1910 års riksdag verkställde en omändring av statsbeskattningen, vilken dock ej kom att på något sätt beröra mantalspengarna.»

På grund av det anförda hemställdes slutligen:

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta verkställa en utredning, huruvida ej den personella avgiftsskatteprincipen i alla dess former, mantalspengarna samt de personliga avgifterna till landsting och skola, borde bortfalla ur stats- och kommunalbeskattningen, samt för riksdagen — eventuellt i samband med förslag i övrigt till omläggning av stats- och kommunalbeskattningen — framlägga de förslag, vartill den gjorda utredningen kan giva anledning.

För ett bifall till denna framställning tala alltjämt flere omständigheter, bl. a. den, att, på grund av penningvärdets sjunkande, de avgifter, som här avses, ha blivit ännu mera betydelselösa för statens, landstingens och kommunernas ekonomi. Under sådana förhållanden och då skälen för avgifternas borttagande — som, utom motionen, även utförligt framhävas i utskottets utlåtande (andra kammarens femte tillf. utskotts utlåtande nr 9 år 1912) samt av flere talare i debatten i andra kammaren 1912 (Lindberg i Malmö, Ingvarson, Liljedahl m. fl.) — fortfarande äro minst lika vägande, samt då saken icke synes ha kommit närmare ett förverkligande, vågar jag åter framföra frågan till riksdagens avgörande. Jag hemställer alltså, i huvudsaklig överensstämmelse med ovanstående utskotts yrkande,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en utredning, huruvida och under vilka förhållanden de personliga avgifterna till stat, landsting och kommun — mantalspengar, den personliga sjukvårdsavgiften och den personliga folkskoleavgiften — måtte kunna upphävas samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 30 januari 1920.

Ernst Hage.